OVACIK

Editörler:
Zeliha Hepkon
Şükran Lılek Yılmaz
Şükrü Aslan

ÜTOPYA
.Siyasal Kültür

Ütopya Yayınları: 399
Siyasal Kültür Dizisi

1. Baskı
Temmuz 2023

Kapak Fotoğrafı
Akın Gedik (*Munzur Gözeleri*)

Kapak Tasarımı
İlknur Kavlak

Sayfa Düzeni
Ütopya

Baskı ve Cilt
Gurur Matbaacılık (Sertifika No: 43575)
Kazım Karabekir Caddesi No: 41/4 Altındağ – Ankara
Tel: (0 312) 362 10 11

ISBN 978-625-99855-2-7

Ütopya Yayınevi
(Sertifika No: 52515)
Ataç I Sokak 33/15 Kızılay / Ankara
Tel-Fax: (0 312) 433 88 28

İnternet: www.utopyayayinevi.com.tr

E-Posta: utopya@utopyayayinevi.com.tr

O V A C I K

Derleyenler:

ZELİHA HEPKON

ŞÜKRAN LILEK YILMAZ

ŞÜKRÜ ASLAN

İÇİNDEKİLER

OVACIK'TA FORMEL EĞİTİM KURUMLARININ GELİŞME SÜRECİ

ÜMÜT AKAGÜNDÜZ*

Osmanlı Devleti'nin son yıllarından itibaren eğitim politikalarının dönüşümüyle iç içe geçen Ovacık'ta formel eğitimin gelişimi diğer ilçelerden pek de farklı değildir.[1] İdari yapıyı çağın koşullarına uygun hale getirebilmek için gerçekleştirilen bürokratik reformların hareketlendirici unsurlarından bir tanesinin eğitim olduğu unutulmamalıdır. Merkezi bürokratlar ideal bir vatandaş tipi hedeflediklerinden, merkezin algı ve anlayışlarını eğitimden yararlanarak çevreye ulaştırmaya çalışmışlardır.[2] Başlangıçta ülkenin batı kısımlarına odaklanan bu adımlar ileriki yıllarda pragmatik kaygılar bağlamında doğuya da yönelmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin son yıllarında kaybedilen topraklar bağlamında Hami-Sami dil ailesine mensup toplumların kültürel baskılarının sınırlı ya da hiç olmadığı Küçük Asya kültürel düzleminde, yeni bir devlet kurgulanmasının zorunluluğu pragmatik kaygıların mikro ve makro politikalarına yön vermiştir. Devlet politikalarının Osmanlı son döneminden itibaren pozitivizm ve milliyetçi-

* Doç. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, umutakagunduz1@gmail.com.

[1] Formel eğitimin Ovacık'taki gelişimini belirginleştiren verilerin elde edilmesinde katkıları bulunan Tunceli İl Milli Eğitim Müdürü Gürsel Ekmekçi, Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürü Murat Pınar, Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü memuru Ercan Gür ile Yazar Şükran Lılek Yılmaz'a teşekkürlerimi sunarım.

[2] Füsun Üstel, *Makbul Vatandaşın Peşinde*, İletişim, İstanbul, 2009.

likle kaynaşması ise vatandaşlık bağlamında dar kalıpların geniş kültürel dokularla sentezlenmeye çalışılmasına neden olmuştur.[3] İşte, bu sentezlenme sürecinde formel ve informel eğitim olanaklarının birlikteliği belirleyici olmuştur. İnformel eğitim kanallarını erken tarihlerden itibaren açık tutabilen Avrupa, süreklilikler yaratabilmiştir. Avrupa, genişleyen ve derinleşen burjuva kültürünü iletişim ve ulaşım araçları sayesinde 16. yüzyıldan itibaren kırsala taşıyabilmiştir. Yani kamusalın dönüşümünde erken tarihlerden itibaren köylülerden Fransızlar yaratabilen bir Avrupa söz konusudur.[4]

Osmanlı ve Türkiye düzlemlerinde bu hazır bulunuşluk toplumsal ve kültürel farklılıklar nedeniyle modernitenin dinamiklerine hızla uyum sağlayabilecek yeterlilikte değildi. Seküler dürtüleri barındıran pragmatik, lojistik kaygılar tarafından eğitimin yönlendirilmesi formel eğitim politikalarının modernitenin dinamikleriyle çatışan informel eğitim geleneklerinin gölgesinde türetilmesine neden olmuştur. Özünde binlerce yıllık Anadolu halk kültürünün farklılaşmış pek çok boyutunu barındıran Tunceli (Dersim)[5] bölgesi formel eğitim politikalarının pragmatik kaygılarının belirleyici noktalarına sahiptir. Ancak kentin bulunduğu konum düzleminde eğitimde gösterdiği dikkat çekici başarı, sadece formel olanaklarla irdelenmemelidir. Kentin informel aile içi eğitim anlamında elde ettiği özgünlük dikkat çekicidir. Coğrafyanın zorlayıcılığı ile siyasetin sosyo-politik etkileri, hayat kalitesindeki artışı eğitim ile bütünleştirerek aile içi eğitimin kanallarını genişletmiştir. Açıkçası merkezileşmenin getirdiği politikaların uygulama haznesinin dışında kalmayan kent, farklı dinamiklerin gölgesinde çevresinden farklı informel gelenekler tasarlayabilmiştir. Ovacık'ta bu konumun dışında değildir. Osmanlı son döneminden günümüze uzanan formel eğitim politikalarının Ovacık'a yansıma biçimlerini kurumsal ve istatistiksel veriler paralelinde ele alan bu çalışma modernleşmenin belirle-

---

[3] Selim Deringil, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014, Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Metis, İstanbul, 1995.

[4] Jürgen Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, İletişim, 2017; Eugen Weber, *Köylülerden Fransızlara: Fransa Kırsalının Modernleşmesi 1870-1914*, Heretik, 2017, s. 433-442.

[5] Metin içinde bölge için kullanılan Tunceli, Dersim adlandırmaları bürokratik tanımlamalar bağlamında ele alınmıştır. Bu nedenle son dönem Osmanlı tarihinde bölgedeki formel eğitim deneyimi aktarılırken Dersim, Cumhuriyet yıllarındaki formel eğitim deneyimi aktarılırken ise Tunceli tercih edilmiştir.

yici etkilerine odaklanmaktadır. İnformel eğitimden ziyade eğitimin formel kanallarına değinen bu çalışmanın ilk bölümünde son dönem Osmanlı eğitim politikalarının yansımaları, ikinci bölümünde ise Cumhuriyet yılları deneyimleri analiz edilecektir.

OSMANLI SON DÖNEMİNDE OVACIK'TA EĞİTİM

Osmanlı Devleti'nde formel eğitim politikalarının seyri ülkenin dağılmasını engelleyebilmekle doğru orantılıdır. Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut yıllarından itibaren belirginleşen merkezileşme çabalarının yarattığı bürokratik reformlar, yetişmiş insan potansiyeline duyulan gereksinime odaklanırken yeni eğitim kurumlarına giden kapıyı da aralamıştır. 1838'de "Mektep-i Maarif-i Adliye" adıyla ilk rüştiye okulu açılırken 1848'de "Darülmuallimin", 1851'de ise "Encümen-i Daniş" hayat bulmuştur. Tanzimat yıllarında ise eğitimin kurumsallaşmasının boyutları hem çeşitlenmiş hem de yaygınlaşmıştır. 1858'de ilk kız rüştiyesi olan "Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi" faaliyete geçerken 1866'da "Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye", 1868'de ise "Darülmuallimin-i Sıbyan" ile "Galatasaray Sultanisi" açılmıştır.[6] 1869 tarihli "Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi" ise Osmanlı eğitim politikalarının geniş kitleler ile taşraya yansıtılmasının anahtarı olmuştur.[7] Bu nizamname sonrasında, artan ihtiyaçlar düzleminde çeşitlendirilen eğitim kurumlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.[8] İptidailerin, rüştiyelerin ve idadilerin altyapılarının planlanması, öğretmen ve memur ihtiyaçlarının karşılanması, yeni ders kitaplarının yazılması, eğitim merkezli dergilerin, gazetelerin çıkartılması, eğitime yönelik salnamelerin yayımlanması modernleşme ekseninde formel eğitimin değişen boyutlarının yansımalarıdır.[9] 20. yüzyılın başlarında formel eğitime yönelik atılan adımların yoğunluğu artmıştır. 1900'de yayımlanan "Taşra Darülmuallimin-i Sıbyan Yönetmeliği" ile 1913'te çıkartılan "Tedrisat-ı İbtidaiyye Kanun-u Muvakkatı" gibi

---

[6] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem, Ankara, 2007, s. 151-152, Erdal Ceyhan, Türk Eğitim Tarihi Kronolojisi (1299-1997), *Ulusal Bellek*, Edirne, 2004, s. 16-17.

[7] M. Çağır ve İ.C. Türk, "1869 Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 11, 2017, s. 64-65.

[8] H. Ali Koçer, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*, Ankara, 1967, s. 6.

[9] Yahya Akyüz, *age.*, s. 210-215; H. Ali Koçer, *age.*, s. 7.

düzenlemeler özellikle ilköğretimi çeşitlendirerek kırsaldaki yayılımını arttırmayı amaçlamıştır.[10] Diğer yandan bu yıllarda ülkenin doğu bölgelerinde artan Ermeni teşebbüsleri ile misyonerlik faaliyetleri "Hanefiliği" merkezileştiren formel eğitim kurgulamalarına kapı aralamıştır.[11]

"1869 Maarif Umumiyye Nizamnamesi'nden" itibaren Osmanlı formel eğitiminde gerçekleştirilmeye çalışılan rasyonelleştirme idari kurumlarda başlatılan dönüşümü eğitim kurumlarında da somutlaştırmıştır. 1870'lerde modern idari kurumların Dersim'e yerleştirilmesinin hemen akabinde 1880'lerde yeni eğitim kurumlarının vilayette görünürleşmesi şaşırtıcı değildir. 1880'de tek başına vilayet haline getirilen Dersim'in bu statüsü uzun sürmedi.[12] 1888'de alınan kararla Dersim, Hozat merkez olmak üzere Çemişgezek, Çarsancak, Kuzuçan, Kızılkilise, Mazgirt, Ovacık, Pertek ve Pah idari birimlerinden oluşan Harput Vilayeti'ne bağlı bir sancak haline getirildi.[13] 1891'de Vital Cuinet'e göre, Dersim'in toplam nüfusu 63.330 iken Ovacık'ın nüfusu 8.900'dür. 1914 tarihli nüfus istatistiklerine göre ise Dersim genelinde 80.075 kişi yaşarken Ovacık'ta yaşayan kişi sayısı 4.175'tir.[14]

Dersim'de 1870'li yıllardan itibaren rüştiyeler açılmaya başlamıştır. 1872 tarihli Erzurum Vilayet Salnamesi'ne göre Ovacık'ta 1 rüştiye, 3 ilkokul bulunmaktadır.[15] 1890'larda okulların sayısı artar.[16] 1889 kayıtlarına göre Ovacık'ta "Cemazin Nahiyesi İptidai Mektebi", "Dere Nahiyesi İptidai Mektebi", "Ovacık İptidai Mektebi" olmak üzere üç adet ilkokul düzeyinde eğitim kurumu vardır. Ancak 1908 yılına uzanan süreçte öğrenci sayılarındaki yetersizlik dikkat çekicidir. 1889-90 eğitim-öğretim yıllında sadece "Ovacık İptidai Mektebi'nde" 13 erkek öğrenci kayıtlara yansımış-

---

[10] Ceyhan, *age.*, s. 34-36.

[11] Selim Deringil, *age.*, 2014.

[12] İbrahim Yılmazçelik ve Sevim Erdem, "II. Abdülhamid Döneminde Dersim Sancağındaki İdari Yapı ve Ulaşım Ağı", *Gazi Akademik Bakış*, C.11, S. 21, 2017, s. 231.

[13] Hasan Hakan Ulutin, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Döneminde Dersim (1908-1918), Marmara Üniversitesi Türkiyat Tarihi Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2016, s. 58.

[14] Ulutin, age., s. 21-23.

[15] Savaş Sertel, *Cumhuriyet Döneminde Tunceli (1940-1970)* (DR), Fırat Üniversitesi, Elâzığ, 2011, s. 119.

[16] Hatip Yıldız, "Osmanlı Yenileşme Döneminde Dersim Sancağında Eğitim", 2. *Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Tunceli Üniversitesi, 2008, s. 128.

tır.[17] Mektep binası için 650 kuruş harcanan "Ovacık İptidai Mektebi'nin" 1889 kayıtlarına göre muallimi Arif Efendi'dir. Bu mektebe 1891'de Darülmuallimin şehadetnamelerinden Mustafa Efendi tayin edilmiştir. Ayrıca 1891'de Çarsancak'taki "Paşavenk İptidai Mektebi" "Ovacık İptidai Mektebi'ne" nakledilmiştir.[18] 1907-08 eğitim-öğretim yılında, "Cemazin Nahiyesi İptidai Mektebi'nde" 11 erkek öğrenci bulunmaktaydı.[19]

1887 yılı kayıtlarına göre Erzincan'a bağlanan Pülümür de katıldığında Dersim'deki toplam rüştiye sayısı 7'dir. "Ovacık Rüştiye Mektebi" kaza merkezinde açılmış olup 1873-74 eğitim-öğretim yılında faaliyetlerine başlamıştır. Bu tarihlerde mektebin birinci öğretmeni yoktur. İkinci öğretmeninin ismi ise Abdullah'tır. Ayrıca Muhammed adında bir mubassırda kaynaklara yansımıştır. Sanyürek'in verdiği istatistiklere göre ise "Ovacık Rüştiyesi" eğitim-öğretim faaliyetlerinin en seyrek olduğu rüştiyedir. Örneğin "Mazgirt Rüştiye Mektebi'nde" 1872-1908 yılları arasında 1878, 1879, 1880, 1890, 1893, 1895, 1896, 1897, 1902, 1904, 1905, 1906, 1907 yılları dışarıda bırakılmak üzere 532 öğrenci eğitim görmüştür. "Pertek Rüştiye Mektebi'nde" aynı tarih aralığında 1876-77, 1890-91, 1891-92, 1896-97 eğitim-öğretim yılları hariç olmak üzere 709 öğrenci eğitim görmüştür.[20] Ancak Sanyürek'in verilerine göre, 1871-1908 yılları arasında Ovacık'ta sadece 1873-74, 1882-83 ve 1884-85 eğitim öğretim yıllarında rüştiye öğrencileri görülmekte. Buna göre 37 yıllık zaman diliminde "Ovacık Rüştiye Mektebi'ndeki" toplam öğrenci sayısı sadece 62'dir.[21]

Alkan'ın 1913-14 yılları arası için verdiği istatistikler sancaktaki eğitimin kısmen artan genişlemesini belirginleştirmekte. 1913-14 yılları arasında Dersim Sancağı'nda 54 iptidai okulu bulunmaktadır. 67 erkek 5 kadın öğretmen tarafından yürütülen formel eğitime 3.290 erkek, 3.380 kız çocuğunun devam etmesi gerektiği görülmekte. Buna rağmen devam eden kız öğrenci sayısı 173, erkek öğrenci sayısı 1.832'dir. Devam etme-

---

[17] Mehmet Bora Sanyürek, *Türkiye'nin Modernleşme Sürecinde Sıdıka Avar ve Tunceli Örneği (YL)*, Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Ankara, 2019, s. 14.

[18] Hatip Yıldız, *agm*, s.134-136.

[19] Sanyürek, *age*, s. 14.

[20] Sanyürek, age., s. 16.

[21] Sanyürek, age., s. 16.

yen erkek öğrenci sayısı 1.905, kız öğrenci sayısı ise 3.317'dir.[22] Açıkçası kızlar başta olmak üzere iki grubun da okula devamında sıkıntılar mevcuttur. Ovacık özelinde durum irdelendiğinde süreç farklılaşmakta. Diğer ilçelerle karşılaştırıldığında ilkokula katılımın en az olduğu kaza Ovacık'tır. Örneğin Hozat'ta 13 öğretmen tarafından idare edilen 9 iptidai okuluna 871 öğrencinin devam etmesi beklenirken devam eden öğrenci sayısı 389'dur. Mazgirt'te ise 8 erkek iptidai okulu yanında 1 tane kız iptidai okulu olup bu okullarda çalışan 11 erkek 1 kadın öğretmen bulunmaktadır. Mazgirt'te zorunlu eğitim çağında 1.320 öğrenci varken okula devam eden öğrenci sayısı 276'dır. Çemişgezek'te ise 18 öğretmen tarafından idare edilen 13 okula devam etmesi beklenen 1.973 öğrencinin 438'i kız 1.535'i erkektir. Bu kazada 163 kız öğrenci ile 440 erkek öğrenci olmak üzere 603 öğrenci okula devam etmiştir.[23] Mazgirt, Hozat, Çemişgezek özellerinde belirginleşen okula katılım noktasındaki bu dengesizlik diğer kazalar için de geçerlidir. Bu noktada Ovacık, Alkan'ın istatistiklerine göre Dersim Sancağı'nda verilerin her anlamda en düşük olduğu kazadır. Ovacık'ta 1 tanesi merkezde 2 tanesi köylerde olmak üzere sadece 3 adet iptidai okulu görülmekte. Bu 3 okuldaki toplam öğretmen sayısı 4 olup bu öğretmenlerin hepsi erkektir. Verilere göre, Ovacık merkezde 5, köylerinde 137 kız öğrencinin okula devam etmesi beklenmekte. Merkezde derslere katılımları beklenen erkek öğrenci sayısı ise 15'tir. Köylerde ise bu sayı 154'tür. 311 öğrenciden sadece 96'sı okula devam etmiştir. Yine kayıtlara göre okula devam eden hiçbir kız öğrenci görünmezken merkezdeki okula diğer köylerden katılımlar olmuştur.[24]

CUMHURİYET YILLARI OVACIK'TA FORMEL EĞİTİM TECRÜBESİ

Cumhuriyet yılları eğitim politikalarının temelleri Millî Mücadele yıllarından itibaren atılmaya başlamıştır. Meclisin açılmasının hemen sonrasında "Maarif Vekaleti'nin" kurulması ve Temmuz 1921'de Ankara'da "Maarif Kongresi'nin" toplanması Millî Mücadele kadrolarının eğitime verdikleri

[22] Mehmet Ö. Alkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri (1830-1924)*, DİE Matbaası, Ankara, 2000 s. 206.
[23] *Age.*, s. 206.
[24] *Age.*, s. 206.

önemi somutlaştırmaktadır.[25] Kuşkusuz, Cumhuriyet yılları eğitim politikalarının dönüşen karakterinin ilk işareti 3 Mart 1924'te "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun" ilan edilmesidir. Eğitim politikalarındaki çok boyutluluğu seküler adımlarla ortadan kaldıran bu kanun, yeni ulusal devletin vatandaşlık idealinin formel uygulama biçimlerine giden kapıyı aralamıştır. "1924 Anayasası" ile ilköğretimin herkes için zorunlu ve ücretsiz olduğu kabul edilirken 1926'da "Maarif Teşkilatına Dair Kanun" çıkartılmıştır.[26] Eğitimi yeniden yapılandırmayı hedefleyen bu kanunun hemen akabinde 1926 "İlkokul Programı" yayımlanarak ülke sathındaki bütün yerleşim birimlerinde ilkokullar açılması kararlaştırılmıştır. Bu arada 1928'de "Latin Harflerinin Kabulü" ve "Millet Mektepleri Talimatnamesi" gibi yönetmeliklerle ülkedeki okuryazarlık sorununa yönelik belirleyici adımlar atılmıştır.

1930'lu yıllarda eğitim alanındaki devrimler yoğunluk kazanır. 1930'da "Gazi Pedagoji Enstitüsü'nün" kurulması, 1931'de "Türk Tarih Kurumu'nun", 1932'de "Türk Dil Kurumu'nun" açılması Cumhuriyet'in pozitivist-milliyetçi yaklaşımının belirleyici unsuları olurlar. 1932'de "Halkevlerinin" faaliyete geçmesi, 1933'te "Darülfünun Reformu'nun" yapılması, 1937'de "Köy Eğitmenleri Yasası'nın" çıkartılması eğitim-öğretimin her aşamasında keskin farklılaşmaların yaşandığının işaretleridir.[27] 1940'lı yıllar ise "Köy Enstitüleri'nin" yarattığı dönüştürücü fırsatlarla belirginleşir. Enstitülerin uyguladığı politikalara yönelik geliştirilen olumlu, olumsuz eleştiriler sıklıkla gündemi işgal eder.[28] 1940'lı yıllar özellikle üniversite eğitiminde önemli kazanımların elde edildiği yıllar da olur.[29]

Formel eğitimin Ovacık'ta belirginleşmesi 1950 sonrasındadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Dersim bölgesinde belirginleşen politik, askeri ortam eğitim kurumlarının ve faaliyetlerinin gelişimini engellemiştir. Son dönem Osmanlı kayıtlarından da anlaşılabileceği üzere Osmanlı-

---

[25] N. Kılavuz-İ. Tanık, "Millî Mücadele Döneminde Maarif Kongresi ve I. TBMM'nin Eğitim-Öğretim Hakkındaki Görüşleri", *Erzincan Üni. SBE Dergisi*, C. 4, S. 2, 2014, s. 369-373.

[26] Yahya Akyüz, *age.*, s. 329.

[27] Murat Katoğlu, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat", *Türkiye Tarihi*, C. 4, Cem, İstanbul, 1997, s. 394-397.

[28] Yahya Akyüz, *age.*, s. 391-393.

[29] Murat Katoğlu, *age.*, s. 402-403.

dan bölgeye miras kalan formel eğitim geleneği güçlü değildir. Açıkçası 1927'de gerçekleştirilen genel nüfus sayımındaki okuryazarlık oranları eğitim-öğretimin bölgedeki yeterliliğini somutlaştırmakta. Buna göre Dersim'de 73.066 kişiden sadece 2.164 kişi, yani nüfusun %2,88'i okuma yazma bilmektedir. Çemişgezek'in %6,21'i, Hozat'ın %1,89'u, Mazgirt'in %1,17'si, Nazimiye'nin %2,71'i, Pertek'in %3,39'u, Pülümür'ün %2,20'si okuryazardır. Ovacık ise Mazgirt ile birlikte okuryazarlık oranının en az olduğu ilçedir. 1927 verilerine göre, 2.117'si erkek, 2.099'u kadın olmak üzere Ovacık'ın toplam nüfusu 4.216'dır. Ovacık nüfusunda okuryazar olan kişi sayısı ise 1'i kadın 50'si erkek olmak üzere 51 kişidir. Yani ilçenin ancak %1,20'si okuryazardır.[30]

Tunceli'de 1935-36 eğitim-öğretim yılında 6'sı merkezde 12'si köylerde olmak üzere 18 ilkokul vardır. 1936-37 eğitim-öğretim yılında bu sayı 7'si şehirlerde 19'u köylerde olmak üzere 26 adettir. Toplam 1.945 öğrencinin 859'u merkezde 1.086'sı köylerde eğitim görmektedir. Bu öğrencilerin 1.559'u erkek, 286'sı kızdır.[31] 1937-38 eğitim öğretim döneminde ilkokulların sayısı bağımsız eğitmenli köy okullarının da katılımıyla 35'e çıkar. Bu 35 okulun 7'si merkezde 28'i kırsaldadır. Bu okullarda okuyan 2.547 öğrencinin 948'i şehirde 1.266'sı köylerdedir. Toplam kız öğrenci sayısı 460 iken erkek öğrenci sayısı 1.997'dir.[32] 1939-40 eğitim-öğretim yılında önceki yıllara göre ilkokul sayısında görece bir artış söz konusudur. 43 okulun 8'i merkezdeyken 38'i köylerdedir. Merkezdeki 988 öğrenci eğitim alırken köylerde bu sayı 1.928'dir. Ayrıca bu 2.916 öğrencinin 2.378'i erkek 538'i kızdır.[33] 1943 tarihli rapora göre Ovacık merkezde 1936-42 yılları arasında 1 okul görünmekte. Bu okulda 1936-37 eğitim-öğretim yılında 30 erkek 1 kız öğrenci vardır. 1937-38 eğitim-öğretim yılında okuldaki erkek öğrenci sayısı 53 kız öğrenci sayısı 5'tir. 1938-39'da Dersim Harekâtı'nın etkisiyle 34 erkek 6 kız öğrenci ile genel toplam yeniden düşer. 1939-40 eğitim-öğretim yılında 54 erkek 4 kız öğrenci vardır. 1940-41 eğitim-öğretim yılında kız öğrenci sayısında ciddi bir artış yaşanır. 20 kız 62 erkek öğrenci

---

30 Sanyürek, *age*, s. 26.
31 Türkiye Örgün Eğitim İstatistikleri (T.Ö.E.İ), Link: http://egitimistatistikleri.com/
32 *T.Ö.E.İ*, ...
33 *T.Ö.E.İ*, ...

okul kayıtlarında gözükmektedir. 1941-42 eğitim-öğretim yılında ise 63 erkek, 20 kız öğrenci eğitim almıştır.[34] Ovacık köylerinde de yer yer eğitim-öğretim faaliyetleri sürmüştür. Demirdöğen'in aktardığına göre Kozluca köyünde 1930'larda bir köy evinde okul sayılabilecek dershane vardır. Nuri Eroğan ile Kamber Gürcan tarafından 1930'ların sonlarına kadar köy çocuklarına okuma-yazma öğretilmiştir.[35]

1940'larda Tunceli'deki ilkokulların sayısında sürekli bir artış söz konusudur. Devletin, Köy Enstitüleri gibi projelerle eğitimin yaygınlığını artırmaya ve derinleştirmeye başlaması ülke genelinde nicelik artışı getirmiştir. Bu Tunceli için de geçerlidir. 1940-41 eğitim-öğretim yılında toplam ilkokul sayısı 48'i kırsalda 8'i merkezde olmak üzere 56'dır. Kırsaldaki 48 okulun 27'si bağımsız eğitmenli köy ilkokuludur. 56 okuldaki toplam öğrenci sayısı 2.738'i erkek, 661'i kız olmak üzere 3.489'dur. Merkezde bulunan 8 adet okulda 816 erkek 242 kız öğrenci eğitim görürken kırsaldaki okullarda 1.922 erkek 419 kız öğrenci eğitim almaktadır.[36] 1940'ların sonuna gelindiğinde okul ve öğrenci sayılarındaki artış belirginleşmiştir. Cumhuriyet'in uyguladığı formel eğitim politikaları, 1949-50 eğitim-öğretim yılında Tunceli'deki okul sayısını 161'e ulaştırmıştır. Kent merkezindeki ilkokul sayısı 2 artarak 10 olmuştur. Esas büyük dönüşümse kırsaldaki okul sayılarındadır. 151 köy ilkokulu bu eğitim-öğretim yılında faaliyetlerine devam etmiştir. Öğrenci sayılarındaki artış da dikkat çekicidir. 161 adet ilkokulda 6.693'ü erkek 2.970'i kız olmak üzere 9.663 kişi eğitim almıştır. Merkezdeki ilkokullarda eğitim alan erkek öğrenci 939, kız öğrenci 454'tür. Kırsaldaki köy okullarında eğitim alan kız öğrenci 2.516 iken erkek öğrenci 5.754'tür.[37] 10 yıllık zaman diliminde okul ve öğrenci sayılarındaki belirgin artışa rağmen kızların okullaşması sınırlı kalmaya devam etmiştir.

1943-44 eğitim-öğretim döneminde Ovacık merkezdeki öğretmenli okul 1'dir. Tahsil çağındaki öğrenci sayısı 1.458'ken okula devam eden 1'i kız 57'si erkek olmak üzere sadece 69'dur. Ovacık, okula devam eden öğ-

---

[34] T. Akekmekçi ve M. Pervan, *Dersim Harekâtı ve Cumhuriyet Bürokrasisi (1936-1950)*, Necmeddin Sahir Sılan Arşivi-4, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul, 2011, s. 319-320.
[35] Ahmet Demirdöğen, *Dersim'de Bir Köy Kozluca*, Kalan, Tunceli, 2020, s. 508.
[36] T.Ö.E.İ, ...
[37] T.Ö.E.İ, ...

renci sayısının en az olduğu ilçedir.[38] 1948-49 eğitim-öğretim yılında Ovacık'ta okul çağındaki çocuk sayısı 1.200 iken okula devam eden çocuk 619'dur. Yine bu öğretim döneminde 1'i merkezde 10'u köyde olmak üzere toplam 11 ilkokul vardır. Okullardaki toplam öğretmen sayısı 22'dir. Ancak Ovacık %26 okullaşma oranıyla Mazgirt'ten sonraki en düşük orana sahiptir.[39] Ovacık köylerinde okulların yaygınlaşması 1945'ten itibarendir. Demirdöğen, Kozluca Köyü okulunu şöyle tarif ediyor: "Kozluca'da ilkokul için ilk resmi bina yine köy halkının girişimi ve kendi olanaklarıyla 1945-46'da yapılarak faaliyete geçirilmiştir. Düz toprak damlı bir taş yapı olan bu okulun, bir küçük ara salona kapıları açılan biri büyük biri küçük iki dersliği vardı. Okulun birkaç metre yukarısında ise bir öğretmen evi yapılmıştı. Okul binası 1950'li yılların ortasında sac bir çatı ile örtülerek böylece karda-yağmurda tavandan akan damlalardan öğrenciler kurtulmuş oldu. 1964-65 yıllarında ise bu ilkokulun binası ve öğretmenevi yıkılarak yerine çimento harçlı yeni ve büyük bir taş bina yapıldı. Birkaç derslik olan bu binayla tümleşik bir öğretmen evi de bulunuyordu".[40] 1949 tarihli Tebliğler Dergisine Ovacık da yansımıştır. Buna göre Çanakkale'nin Ayvacık ilçesi, Sinop'un Ayancık ilçesi ile Tunceli'nin Ovacık ilçesinin adları yazışmalarda karıştığından ilçe adlarının altına illerinin de yazılması istenmiştir.[41] 1940'larda Ovacık'ta Halkevleri de oldukça etkilidir. 4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 1939'da çektiği telgrafla Ovacık ilçe merkezine acilen bir halkevinin gerektiğini aktarmıştır. 1940'ta Halkevi için 2.798 lira 24 kuruş ödenek ayrılmıştır.[42] 29 Ekim 1941'de "Ovacık Halkodası" açılmıştır. Fikri Kurttan, Avni Domaniç, Saim Konat, Hikmet Samuk öncülüğünde açılan "Ovacık Halkodası'nın" hepsi erkeklerden oluşan 87 üyesi vardı. Halkodası 20 sandalye, 7 masa, 6 masa örtüsü, 1 radyo, 1 kahve takımı ve 1 lüks lambasına sahiptir. Ayrıca halkodasındaki toplam kitap sayısı 135'tir.[43] "Ovacık Halkodası" 1940'larda bütçe sıkıntısı altında faaliyet-

[38] Akekmekçi ve Pervan, *age.*, s. 385.
[39] Akekmekçi ve Pervan, *age.*, s. 607-608.
[40] Demirdöğen, *age.*, s. 509.
[41] Tebliğler Dergisi, 16 Mayıs 1949, c. 12, S. 538, s. 2.
[42] Savaş Sertel, *age.*, s. 180.
[43] *Age.*, s. 167-168.

lerini sürdürmüştür. Örneğin 1947'de 15 öğrencinin katılımıyla öğretmen Muhlis Özel refakatinde çalışmaların başladığı, 175 lira ödenek talep edildiği ancak 150 lira gönderildiği görülmekte.[44]

Okullaşma ve öğrenci sayılarındaki artış 1950'li yıllarda da sürmüştür. 1950-51 eğitim-öğretim yılında Tunceli'de bulunan ilkokul sayısı 172'dir. İl toplamında 6.820'si erkek 3.144'ü kız olmak üzere 9.964 öğrenci vardır. İlkokul öğretmeni sayısı ise 225'tir. Bu genel toplam içerisinde Ovacık'ta bulunan ilkokul sayısı ise 19'dur.[45] Ayrıca 1955 tarihli Munzur Gazetesi'ne göre Ovacık'ın "Ziyaret Köyü'ne" yapılacak ilkokul için 32.853,5 lira kuruş ayrılmıştır.[46] 1956 tarihli "Demokrat Tunceli" gazetesine göre ise Ovacık'a yapılacak olan "Zeranik Köyü İlkokulu'nun" keşif bedeli 57.411 liradır.[47] 1950'li yıllar ilçelerde ortaokulların belirginleşmeye başladığı yıllardır. İlde ortaokula giden öğrenci sayısı 328'dir. Bunun 311'i erkek 17'si kızdır. Tunceli ilçeleri arasında ortaokula katılım en fazla 41 erkek 3 kız öğrenciyle "Çemişgezek Ortaokulu'dur". "Ovacık Ortaokulu'nda" ise sadece 16 erkek öğrenci vardır.[48] 1955 tarihli Munzur Gazetesi'ne göre "Ovacık Ortaokulu'nun" ihalesi 271.509 liraya yapılmıştır.[49] 5 Ekim 1953 tarihli Tebliğler Dergisi'ne göre lise ve ortaokul parasız yatılı müsabaka imtihanını kazanan öğrenciler listesinde Nazimiye ve Pülümür ortaokullarında olduğu gibi "Ovacık Ortaokulu'ndan" da kimse yoktur.[50] 11 Ekim 1954 tarihli Tebliğler Dergisi'nde lise ve ortaokul parasız yatılı müsabaka imtihanını kazanan öğrenciler listesinde "Ovacık Ortaokulu'ndan" tek bir kişi görülmekte. A. Sevimli adlı kişi "İzmir Kız Lisesi'ni" kazanmıştır.[51] 12 Eylül 1955 tarihli Tebliğler Dergisi'nde ise Ovacık'ta lise ve ortaokul parasız yatılı müsabaka imtihanını kazanan öğrenci sayısında belirgin bir artış söz konusudur. "Ovacık Ortaokulu" öğrencileri olan Hıdır Öner, Ekber Gün, Yeşil En ve

---

[44] Abdullah Kara, *Harf İnkılabı'nın Yaygınlaştırılmasında Halkodalarının Rolü ve Önemi* (Dr.), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2019, s. 151.

[45] Savaş Sertel, *age.*, s. 124.

[46] *Age.*, s. 245.

[47] *Age.*, s. 248.

[48] *Age.*, s. 127.

[49] *Age.*, s. 245.

[50] Tebliğler Dergisi, 5 Ekim 1953, C. 16, S. 767, s. 133.

[51] Tebliğler Dergisi, 11 Ekim 1954, C. 17, S. 820, s. 175.

İbrahim Derman "Erzurum Lisesi'ni" kazanmışlardır.[52] Bunlarla birlikte, Demirdöğen köy çocuklarının ortaokul sürecinde karşılaştıkları zorlukları şu şekilde anlatmakta: "Başlangıçta ortaokula devam eden öğrenciler, Ovacık'ta eşin-dostun yanında kalıp, hafta sonlarında köye gelmekteydi. Çoğunluğu bir haftalık yiyeceğini beraber götürmekte ve idare lambasının aydınlığı altında oldukça zor koşullarda eğitime devam edebilmiştir. Bu zor koşullar ve genel olarak köy halkının içinde bulunduğu zor ekonomik koşulları nedeniyle o dönem çocuklarının birkaç kişi dışında büyük çoğunluğu ilköğretimden sonra okula gitmek şansına sahip değildi".[53] 1956'da Ayşe Sıdıka Avar da Ovacık'a gitmiştir. Sanyürek, Avar'ın seyahatini şu şekilde aktarmakta: "Gazeteci Hikmet Feridun Es ve eşi Semiha Es, Sıdıka Avar'ı ve eğitim faaliyetlerini yakından görmek için Elazığ'a gelmişlerdir. Hikmet Feridun Es, Avar'ın severek takip ettiği, seyahat yazıları yazan bir gazetecidir. Avar, kendisini ziyarete gelen Es ailesine, öğrenci toplamak için gideceği Ovacık'a beraber gitmeyi teklif etmiş ve maceralı yolculuğu birlikte yapmışlardır. Es, ailesinin tecrübesiz tavırları nedeniyle ürken bazı Ovacık köylüleri kızlarının kaçırılacağı korkusuyla, evlerine kapanmış ve Avar'a kızlarını vermemişlerdir. Ancak daha sonra gidilen bazı köyler de tam tersi bir tavır sergilemiş ve kızlarını almaları için Avar'a ricacı olmuşlardır".[54]

1960-61 eğitim-öğretim yılı kayıtlarında il merkezinde 15, kırsalda 225 ilkokul görülmekte. Bu okullarda 9.940 erkek, 2.860 kız öğrenci, 13.800 öğrenci eğitim almıştır. Merkezdeki 15 okulda 1.026 kız 1.738 erkek öğrenci varken kırsaldaki 225 okulda 2.834 kız 8.202 erkek öğrenci eğitim almıştır.[55] 1950'lerdeki hızlı artışı belirgin kılan 1960-61'deki farklılaşma 60'lar boyunca sürekliliğini korumuştur. 1969-70 yılında her kalemde yükseliş vardır. Merkezdeki ilkokul 1 azalarak 14'e düşerken köy okullarında 362'ye çıkar. Toplam 376 okulda 15.845'i erkek 9.916'sı kız 25.761 öğrenci eğitim almıştır. Kent merkezinde 2.234 erkek, 1.743 kız öğrenci eğitim alırken köy okullarında 8.173 kız 13.611 erkektir.[56] 1960'lardaki il ge-

---

[52] Tebliğler Dergisi, 12 Eylül 1955, C. 18, S. 868, s. 130.
[53] Demirdöğen, *age.*, s. 511.
[54] Sanyürek, age., s. 50.
[55] T.Ö.E.İ, ...
[56] T.Ö.E.İ, ...

nelindeki yoğunlaşma Ovacık'a da yansımıştır. 1965-66 eğitim öğretim yılında merkezdeki öğretmen sayısı 12 erkek 2 kadın olmak üzere 14'tür. Çemişgezek, Hozat, Mazgirt, Nazımiye ve Pülümür ile karşılaştırıldığında Ovacık merkezde öğretmen sayısı daha fazladır. 1966-67 eğitim-öğretim yılında merkezdeki öğretmen sayısı 11'i erkek, 5'i kadın toplam 16'ya çıkar. İlçe merkezindeki öğretmen sayısı Tunceli merkez ve Pertek'ten sonra en yüksek orandır. 1965-66 eğitim-öğretim yılında köy ilkokullarında 15 erkek öğretmen vardır. Ertesi yıl, bu sayı ciddi bir artışla 34 öğretmene ulaşır. Her iki eğitim-öğretim yılında da Nazimiye'den sonra en az köy okulu öğretmeni bulunan ilçe Ovacık'tır.[57] Ovacık'taki ilkokul sayısında da artış söz konusudur. 1965-66 eğitim-öğretim yılında 2'si merkezde 29'u köylerde olmak üzere 31 ilkokul vardır. 1966-67 eğitim-öğretim yılında merkezdeki ilkokul sayısı mevcudunu korurken köylerdeki okul sayısı 32'ye ulaşmıştır.[58] 1965-66 eğitim-öğretim yılında Ovacık merkezdeki ilköğretim çağındaki toplam öğrenci sayısı 475'tir. Bu sayının 344'ü erkek 131'i kız öğrencidir. 1966-67 eğitim-öğretim yılında merkezdeki toplam öğrenci sayısı 542'ye ulaşır. Bu öğrencilerin 370'i erkek 172'si kızdır.[59] 1965-66 eğitim-öğretim yılında köy ilkokullarındaki ilköğretim çağındaki çocuk sayısı ise 468'i kız 1.103'ü erkek olmak üzere 1.571'dir. 1966-67 eğitim-öğretim yılında bu rakamlar düşer. 1.096 erkek 447 kız olmak üzere 1.543 ilköğretim çağında öğrenci vardır.[60] İlçe milli eğitim müdürlüğünün verilerine göre 1960-70 arasında 62 erkek, 52 kadın öğretmen Ovacık'ta hizmette bulunmuştur.[61] Diğer yandan Yılmaz'ın Ali Ekber Yürek üzerinden aktardıkları, 1960'larda Ovacık köy okullarının durumunu kısmen de olsa somutlaştırmakta. "Ali Ekber'in okula başlaması 1964'te Anadolu köylerinde okul binalarının olmadığı zamana denk gelir. Evinin bitişiğindeki Dursé Gule'nin (Dursun Hoş) bir odasıdır sınıfları. Toprak damlı evin küçük penceresinden sızan gün ışığının aydınlattığı küçük oda okulları olur. Okul gereçler, bir defter, bir kalem ve bir de kurşîden ibarettir. Masa, sıra gibi temel okul eşyaları olmadığından her çocuk evden kendi kurşisini getirir, ders bitince

[57] Tunceli Valiliği, Tunceli *1967 İl Yıllığı*, Tunceli Valiliği, Tunceli, 1967, s. 93.
[58] *Age.*, s. 92.
[59] *Age.*, s. 85.
[60] *Age.*, s. 85.
[61] Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

tekrar eve getirir. Öğrenciler dizlerinin üzerinde yazar defterlerini. Eğitmenleri, Zeranige (Yeşilyazı) köyünden Hüseyin Aksu'dur. İki yıl eğitmen Hüseyin Aksu'da okuduktan sonra ilk kez bir öğretmen atanır Çexperiye köyüne. Denizlili Nevzat Öğretmen ilk olarak okulun yerini değiştirir. Köylülerin yardımıyla Ali Ekber'in amcası Hüseyin Yürek'in köy çeşmesinin yanındaki samanlığı, okula dönüştürülür. Küçük pencereleri büyütülerek badanası yapılınca daha geniş ve aydınlık bir mekâna dönüşen tek gözlü samanlık, çocukların yeni okulu olur".[62] 1966-67 yılında Tunceli'deki ortaokul sayısı 8'dir. Ovacık da dahil tüm ilçelerde 1'er ortaokul vardır. 8 ortaokuldaki öğretmen sayısı ise 51'dir. 51 öğretmenin 43'ü erkek 8'i kadındır. Ortaokullardaki toplam öğrenci sayısı ise 164 kız, 1.692 erkek olmak üzere 1.856'dır. 1966-67 eğitim-öğretim yılında Ovacık merkezdeki ortaokulda sadece 5 erkek öğretmen vardır. Bu ortaokuldaki 130 öğrencinin 116'sı erkek, 14'ü ise kızdır. 1966-67 eğitim-öğretim yılında ortaokul öğrenci sayısının en az olduğu ilçe Ovacık'tır.[63]

1970'lere giden süreçte özellikle kızların okullaşma oranı artmıştır. Tunceli'de öğrenci katılımının en yoğun olduğu yıllardır. Burada özellikle 1973-74 eğitim-öğretim yılı özgün bir konuma sahiptir. Bu eğitim öğretim döneminde merkezde 16, kırsalda 400 olmak üzere toplam 416 okul faaldir. Yine dikkat çeken husus öğrenci sayısının rekor seviye olan 29.163'e ulaşmasıdır. Bu toplamın 16.226'sı erkek, 12.937'si ise kızdır. Şehir merkezindeki 16 okulda 2.225 kız, 2.553 erkek öğrenci eğitim almıştır. Köylerdeki ilkokullarda 10.712 kız öğrenci 13.673 erkek öğrenci derslere katılmıştır. Merkezdeki okullarda kız öğrencilerin erkek öğrencileri neredeyse yakalamış olması okullaşmanın farklılaşan boyutlarının belirgin işaretlerinden birisidir.[64] 1970-80 yılları arasındaki genel artış Ovacık'a da yansımıştır. Ovacık köylerinde de bulunan ilkokullarda 1.300 erkek, 1.036 kız olmak üzere 2.036 öğrenci vardır.[65] 1971 yılında Ovacık'ta 46 köyde okul varken okulsuz köy sayısı 20'dir. Ovacık, Tunceli'nin diğer ilçeleri ile karşılaştırıldığın-

---

[62] Şükran Lılek Yılmaz, *Ali Ekber Yürek: "Ben Dünyayı Değiştirmeye Talibim"*, Dersim, İstanbul, 2015, s. 67.

[63] 1967 İl Yıllığı, s. 87.

[64] T.Ö.E.İ, ...

[65] Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

da okulsuz köy sayısının en fazla olduğu ilçedir. Ovacık'taki 20 köy okuluna karşılık Çemişgezek'te 3, Hozat'ta 6, Nazimiye'de 8, Mazgirt'te 18, Pertek'te 5, Pülümür'de 6 köyde okul yoktur.[66] 1972-73 eğitim-öğretim yılında 48'i köylerde 1'i kent merkezinde 1'i de yatılı bölge ilkokulu olmak üzere 50 ilkokul vardır.[67] İlçe milli eğitim müdürlüğünün verilerine göre 1970-80 arasında 72 erkek, 58 kadın öğretmen hizmette bulunmuştur.[68] 1970'ler Tunceli'de ortaokul yoğunluğunun arttığı yıllardır. 1972-73 eğitim ve öğretim yılında 14 ortaokul bulunmaktadır. Bu 14 ortaokulda 3.713'ü erkek 868'i kız olmak üzere 4.581 öğrenci eğitim almaktaydı.[69] 1972-73 eğitim-öğretim yılında Ovacık'taki ortaokul sayısı hâlâ 1'dir.[70] 1971-72 verilerine göre Ovacık Ortaokulu'ndaki öğretmen sayısı 7'dir.[71] 1974'te Ovacık Tebliğler Dergisi'ne de yansımıştır. Ovacık "Yazıören Köyü Okulu'ndan" Mehmet Tunç, "Eskigedik Köyü Okulu'ndan" Alişan Gültekin, "Elgazi Köyü Okulu'ndan" Çakırali Buyar, "Yalmanlar Köyü Okulu'ndan" Hüseyin Kent ve "Garipuşağı Köyü Okulu'ndan" Erşan Ergün adlı öğretmenlerin 1970 yılı 9 aylık maaş farklarını alamadıkları belirtilerek bu farkları alabilmeleri için işlemler başlatılması istenmiştir.[72] Diğer yandan Kozluca Köyü örneğinden de anlaşılabileceği üzere 1950'lerde belirginleşen kız çocuklarının okullaşması 1970'lerde artışlar kaydetmiştir.[73]

1970'li yılların nicelik artışı 1980'li yıllarda da devam etmiştir. 1980-81 yılında Tunceli'de ilkokul sayısı rekor seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemde öğrenci kabul eden 455 okulun 20'si merkezde 435'i kırsaldadır. 11.851'i kız 13.343'ü erkek olmak üzere 25.194 öğrenci eğitim görmüştür. Merkezdeki ilkokullarda okuyan kız öğrenci sayısı 2.725 iken erkek öğrenci 3.042'dir. Köylerdeki ilkokullarda ise 10.301 erkek öğrenci, 9.126 kız öğrenci eğitim almıştır.[74] 1980'lerin sonlarında, belirginleşen politik ortamın etkileri Tun-

[66] Tunceli Valiliği, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Tunceli*, Tunceli, 1973, s. 5-6.
[67] Tunceli Valiliği, *1973 Tunceli İl Yıllığı*, Ankara, 1973, s. 87-88.
[68] Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.
[69] T.Ö.E.İ, ...
[70] 1973 Tunceli İl Yıllığı, s. 87-88.
[71] Cumhuriyet'in 50. Yılında Tunceli, s. 7.
[72] Tebliğler Dergisi, 27 Mayıs 1974, C. 37, S. 1791, s. 247.
[73] Demirdöğen, *age.*, s. 510.
[74] T.Ö.E.İ.

celi kırsalındaki okullaşmayı geriletmeye başlamıştır. 1980'ler boyunca özellikle merkezdeki okulların sayısında artış söz konusudur. 1989-90 eğitim-öğretim döneminde yatılı ilköğretim bölge okulları da dahil olmak üzere kentteki toplam ilkokul sayısı 380'dir. Bu toplamın 28'i merkezde 352'si kırsaldadır. 9.673'ü kız 10.256'sı erkek olmak üzere 19.929 öğrenci derslere katılmıştır. Kırsalda 5.805 kız öğrenci 5.841 erkek öğrenci eğitim almıştır. Merkezdeki ilkokullarda ise 4.435 erkek öğrencinin yanında 3.848 kız öğrenci eğitim almıştır.[75] 1980'lerde Tunceli geneline yansıyan formel eğitimdeki akış, Ovacık'ta da geçerlidir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün verilerine göre 1980-90 arasında Ovacık'ta 1.300 erkek, 1.036 kız eğitim-öğretim hayatına devam etmiştir. Ayrıca 1980-90 arasında 76 erkek, 58 kadın öğretmen Ovacık'ta hizmette bulunmuştur.[76] 1983 yılı dinlenme tatilinde kamp yapmak için tespit edilen okullar arasında Ovacık okulları da vardır. Buna göre "Yeşilyazı İlkokulu", "Adaköyü İlkokulu", "Ziyaret Köyü İlkokulu" ve "Koyungölü Köyü İlkokulu" yararlanılabilecek okullardır.[77]

1990-91 yılı verileri, çatışmaların olumsuz etkilerinin hızla Tunceli ve kırsalına yansıdığını göstermekte. Nüfus yoğunluğunun Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Mersin, İzmir gibi kentlere akması istatistiki verilerdeki dramatik düşüşe kaynaklık eder. Bölge halkı beklenmedik bir göç ve şehirleşme tecrübesiyle iç içe kalır. 1990-91 yılı verilerine göre 332'si köyde 22'si şehirde olmak üzere 354 ilkokul bulunmaktaydı.[78] 90'ların ortalarında kırsalda 23 kentte 23 olmak üzere 46 ilköğretim okulunun kalmış olması bölgedeki karmaşanın boyutlarını yansıtmakta. 1999-2000 eğitim-öğretim yılında toplam 46 ilköğretim okulunda 6.017'si kız 6.973'ü erkek olmak üzere 12.990 öğrenci eğitim almıştır. Dikkat çeken nokta kırsaldaki düşüştür. Merkezdeki 23 okulda 4.972'ü kız, 5.707'i erkek olmak üzere 10.681 kişi eğitim alırken kırsaldaki 23 okulda ancak 1.043'ü kız 1.266'sı erkek olmak üzere 2.309 kişi eğitim alabilmiştir.[79] 1992-93 eğitim-öğretim yılında ise 16'sı merkezde 10'u ise kırsalda olmak üzere 26 ortaokul vardı.

---

[75] T.Ö.E.İ.

[76] Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

[77] Tebliğler Dergisi, 09 Mayıs 1983, C.46, S. 195., s. 195.

[78] T.Ö.E.İ.

[79] T.Ö.E.İ.

2.731'i kız 3.846'sı erkek olmak üzere 6.577 öğrenci bu okullarda eğitim-öğretim hayatlarına devam etmiştir.[80] 8 yıllık kesintisiz eğitime geçildikten sonra ortaokulların sayıları ilköğretim okullarının sayısına dahil olmuştur. 2009-10 eğitim-öğretim yılında ilköğretim bazındaki bu sayılar daha da azalmıştır. Bu eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 21'i kırsalda 24'ü merkezde olmak üzere 45 okul vardı. Bu 45 okulda ders alan ilköğretim öğrenci sayısı ise 3.994'ü erkek, 3.859'ü kız olmak üzere 7.853 kişidir. Kırsaldaki öğrenci sayısı, 854'ü kız 927'si erkek olmak üzere 1.781 iken merkezdeki sayı 3.067'si erkek 3.005'i kız olmak üzere 6.072'dir.[81] 2010'larda Tunceli ilköğretim okullarındaki erime devam etmiştir. 2014-15 eğitim öğretim yılında merkezde 17, kırsalda 16 olmak üzere 33 okul kalmıştır. Bu 33 okulda eğitim gören 3.337 öğrencinin 1.597'si kız 1.740'ı erkektir. Kırsaldaki gerilme daha da belirginleşmiştir. 235'i kız 283'ü erkek olmak üzere sadece 518 öğrenci kırsaldaki temel eğitim okullarında eğitim görmüştür. Merkezde ise 1.457 erkek, 1.362 kız öğrenci eğitim öğretimine devam etmiştir.[82] 2020-21 eğitim öğretim istatistiklerine göre ise Tunceli'de toplam 28 ilkokul vardır. Bu okulların 12'si kırsalda, 16'sı merkezde olup 1.424 kız, 1.620 erkek öğrenci eğitim görmüştür. Kırsaldaki okullarda 185 kız 208 erkek öğrenci eğitim alırken merkezdeki ilkokullarda 1.412 erkek, 1.239 kız öğrenci formel sürece katılmıştır.[83]

1990'lı yıllarda köylerin boşaltılması diğer Tunceli ilçelerinde olduğu gibi Ovacık'ta da kırsal eğitimi çökertmiştir. 8 yıllık kesintisiz öğretime geçilmesiyle il ve ilçe merkezlerindeki okullara katılım artmıştır. Ovacık köylerinde okullarda eğitim-öğretim sona ermiştir. 2011-12 eğitim-öğretim yılı verilerine göre ilköğretim okulu sayısı sadece 3'tür. "İbnisina İlköğretim Okulu'nda" 82'si kız, 79'u erkek olmak üzere 161 öğrenci vardır. "Gözeler İlköğretim Okulu'nda" 52'si erkek 35'i kız olmak üzere 87 öğrenci vardır. "Hoca Ahmet Yesevi YİBO'da" ise 119'u kız, 122'si erkek olmak üzere 241 öğrenci vardır. Bu yıl, Ovacık'ta 253'ü kız 236'sı erkek olmak üzere 489 öğrenci eğitim almıştır. Pülümür, Nazimiye ve Hozat'tan

[80] T.Ö.E.İ.
[81] T.Ö.E.İ.
[82] T.Ö.E.İ.
[83] Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2020/2021, MEB, Ankara, 2021.

sonra en az okul Ovacık'tadır.[84] 2012'de temel eğitim içinde ortaokul eğitiminin başlamasıyla beraber ortaokul sayıları yeniden belirginleşmiştir. 2015-16 eğitim öğretim yılında Tunceli'de 8'i kırsalda 17'si merkezde olmak üzere 25 ortaokul vardır. Merkezdeki ortaokullarda 1.340 erkek, 1.330 kız olmak üzere 2.670 kişi eğitim almıştır. Kırsal da eğitim alan 426 öğrencinin ise 207'si kız 219'u erkektir.[85] 2003-04 eğitim-öğretim yılında kentteki lise sayısı 18'e çıkar. 2.036'sı kız 2.268'i erkek olmak üzere 4.304 kişi lise eğitim almıştır. 2010-11 eğitim öğretim yılında kentteki lise sayısı artışını sürdürerek 26 olur. 4.495 kişinin eğitim aldığı bu 26 lisede 2.351 erkek, 2.144 kız öğrenci vardır. 1.924 kız, 2.208 erkek öğrenci, yani 4.132 öğrenci eğitim-öğretim hayatına devam etmiştir.[86] 2011-12 eğitim-öğretim yılında Ovacık'ta tek bir lise vardır. "Mareşal Fevzi Çakmak Lisesi'nde" bu eğitim-öğretim yılında, 196 öğrenci eğitim-öğretim sürecine dahil olmuştur. Bu 196 öğrencinin 100'ü erkekken 96'sı kızdır.[87]

MEB "Öğretmenlerin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliğindeki" hizmet alanları ve hizmet puanları çizelgesine göre 2013'te Ovacık'ta "Yeşilyazı Hoca Ahmet Yesevi Yatılı Bölge Ortaokulu'nda" zorunlu çalışma süresi 3, hizmet puanı 30'dur. Diğer bütün okullarda zorunlu çalışma süresi 4, hizmet puanı 26'dır.[88] 2015'te ise "Yeşilyazı Hoca Ahmet Yesevi Yatılı Bölge Ortaokulu" ile "Yeşilyazı Ortaokulu'nda" zorunlu çalışma süresi 3 hizmet puanı 30'dur. Ovacık'ın diğer okullarında ise zorunlu çalışma süresi 4, hizmet puanı 26'dır.[89] 2017'de Ovacık'taki bütün okulların zorunlu hizmet süresiyle hizmet puanı eşitlenir. İlçedeki bütün okullarda hizmet puanı 30, zorunlu hizmet süresi 3'tür.[90] 2015-16 eğitim-öğretim yılında kentteki lise sayısı yine 26'dır.[91] 2022 yılı itibariyle Ovacık'ta bulunan formel eğitim kurumları "Ovacık Anaokulu", "Şehit Hakim Onur Alan İlkokulu", "Yeşilyazı İlkokulu", "Şehit Cum. Sav. Murat Uzun Ortaokulu",

---

[84] Tunceli Valiliği, *Tunceli 2012 İl Yıllığı*, Tunceli, 2012, s.186.
[85] T.Ö.E.İ.
[86] T.Ö.E.İ.
[87] Tunceli 2012 İl Yıllığı, s.188.
[88] Tebliğler Dergisi, Haziran 2013, S. 2669, s. 1649.
[89] Tebliğler Dergisi, Mayıs 2015, S. 2692, s. 999.
[90] Tebliğler Dergisi, Şubat 2017, S. 2713, s. 1303-1304.
[91] Tunceli 2012 İl Yıllığı, s.188.

"Hoca Ahmet Yesevi Yatılı Bölge Ortaokulu", "Mareşal Fevzi Çakmak Lisesi", "Halk Eğitim Merkezi" ve "Ovacık Öğretmenevi" olmak üzere 8'dir.[92] 2021-22 eğitim-öğretim yılında anaokulu öğrenci sayısı 45, temel eğitimde 308, ortaöğretimde 88'dir. Ayrıca ilçe genelinde 13 sınıf öğretmeni, 5 okulöncesi öğretmeni, 45 branş öğretmeni olmak üzere 63 öğretmen çalışmaktadır.[93] Ovacık bu yıllarda da Tebliğler Dergisi'ne yansımıştır. 16 Ocak 1995 tarihli dergiye göre Ovacık'ta iki öğretmen aylıkla ödüllendirilmiştir. "Mareşal Fevzi Çakmak Lisesi" Türkçe Öğretmeni Ali Haydar Tekinoğlu ile aynı lisede edebiyat öğretmeni olan Cengiz Derman.[94] Aralık 2006 tarihli Tebliğler Dergisi'nde "Halk Eğitim Merkezi" memuru Ali Hıdır Yıldız'ın aylıkla ödüllendirildiği yansımıştır.[95] 2008'de ise "Ovacık Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Müd. V.H.K. İşletmeni" Ercan Gür aylıkla ödüllendirilmiştir.[96] 2010'da ise "Halk Eğitim Merkezi Müdürü" Ercan Caz, "İbni Sina İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni Ali Güzel" ile "Yeşilyazı Hoca Ahmet Yesevi TİBO Müd. V.H.K." işletmeni İlknur Ata aylıkla ödüllendirilmiştir.[97] 2021'de İlçe Milli Eğitim Müdürü İbrahim Çetin ile Yeşilyazı İlkokulu" Müdürü Sırdaş Uludağ ödüllendirilen personellerdir.[98]

SONUÇ

Modernleşme sürecinin eğitim politikalarına yansıma şekilleri Türkiye'ye özgü dönüşüm süreçleri yaratmıştır. 1850'lerden itibaren yoğunlaşan idari reformların yetişmiş insan potansiyelinin artırılması bağlamında eğitim politikalarını yönlendirmesi, merkezin istek ve hedeflerinin ülke geneline yayılmasının gerekliliğini belirginleştirmiştir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında artan toprak kayıpları Anadolu merkezli sosyo-politik stratejileri gündeme taşımıştır. Özellikle formel eğitim kurumlarının Anadolu'nun her sancağında yaygınlaştırılmasının amaçlanması eğitim politikalarının değişen karakterinin Doğu'da da yoğunlaşmasını sağlamıştır. Osmanlı'nın son yılla-

[92] http://ovacik62.meb.gov.tr/ erişim: 08.11.2022.
[93] Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.
[94] Tebliğler Dergisi, 16 Ocak 1995, C. 58, S. 2422, s. 32.
[95] Tebliğler Dergisi, Aralık 2006, S. 2591, s. 1655.
[96] Tebliğler Dergisi, Aralık 2008, S. 2615, s. 699.
[97] Tebliğler Dergisi, Aralık 2010, S. 2639, s. 1840, 2019, 2120.
[98] Tebliğler Dergisi, Mayıs 2021, S. 2763, s. Ekli liste.

rında görünürleşen bu durum, Cumhuriyet dönemine miras kalmıştır. Millî Mücadele sonrasında ülke sınırları içinde uygulanan pozitivist-milliyetçi politikalar, nüfusunun büyük çoğunluğu okuryazar olmayan köylüleri merkezden çevreye uzanan aktarımlarla vatandaş kılmaya çalışmıştır. Ancak 1923-50 yılları arasında uygulanan formel eğitim politikaları kültürel çeşitliliğin kapsayıcı derinliğini göz ardı ettiğinden hâkim dini ve folklorik dokuları dönüştürebilecek informel kanalları şekillendirememiştir. Halkevleri, Halkodaları, Köy Enstitüleri gibi bilginin aktarımını sağlayan kurumlar açılmış olsalar da merkezden çevreye yayılan zorunluluklar başarı düzeyini belirlemiştir. Bu düzlemde 1950'lerin tarımda makineleşmesi, 1960 ve 70'lerin ithal ikameci sanayileşmesi ile 1980'lerin neoliberal politikaları göç olgusunun gölgesinde formel eğitim kurumlarının nicel artışını sağlamıştır. Ekonomik olanaklardaki genişleme şehir ve köylerdeki okul sayısını, okullaşma oranını ve cinsler arası fırsat eşitliğini artırmıştır. Nicel karakterdeki bu derinleşme açıkçası Türkiye'deki eğitim politikalarının en ciddi başarısıdır. Diğer yandan politikalardaki nitelikli hedef ve beklentilerin niteliğe ne kadar yansıyabildiği üzerinde durulması gereken hususlardan bir tanesidir. Eğitimin stratejik boyutu, ezberci kalıpları içselleştirebilen niceliksel metalar yaratmaktan ziyade yurttaşlık ideallerini özümseyebilmiş insani değerler üretebilmektir. Bu noktada "Ahlaklı", "Anayasaya Bağlı" "Demokratik", "Haklarını Bilen", "Rasyonel", "Özgür Düşünceli" yurttaşların sayısındaki artışın değerli nitelikle doğrudan bağlantılı olduğu unutulmamalıdır. Açıkçası lojistik önceliklerin etkisi altında belirginleşen eğitim politikaları Türkiye'de sınırlı da olsa haklarını savunabilen, formel eğitim kalıplarıyla kurduğu bağları toplumsal ilişkilerin üretici ve idari mekanizmalarının kuralsal ağlarına uygulayabilen pragmatik bireyler havuzu yaratmıştır.

Ovacık'ta formel eğitimin gelişimi Türkiye'nin sosyo-politik ortamında uygulanan eğitim politikalarından kopuk değildir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Anadolu'nun doğusuna da merkezi formel eğitim kurumlarının ulaştırılmaya başlanması Dersim'in tüm ilçelerinde olduğu gibi Ovacık'ta da ilk modern eğitim kurumlarını belirginleştirmiştir. Elbette ki başlangıçtaki eğitim kurumları kapsayıcı köy politikalarından ziyade kaza merkezleriyle sınırlıydı. Bu durum, Dersim'in kültürel ve politik karakteri nedeniyle sadece imparatorluğun son yıllarında değil Cumhuriyet'in ilk yıllarında da

geçerli olmuştur. Yine de devletin 1880'lerden itibaren bölgeye formel eğitim kurumları ulaştırması bilginin değişen, dönüşen niteliğini tanıyan öncülerin yetişmesini sağlamıştır. Formel eğitim kurumlarının istatistiki karakteri incelendiğinde Ovacık'taki okullaşma oranının düşük olduğu görülmekte. Örneğin 1871-1908 yılları arasındaki kayıtlarda Ovacık Rüştiyesinde eğitim almış öğrenci sayısı sadece 62'dir. Alkan'ın istatistikleri de 1908 sonrasında Ovacık'taki eğitim koşullarının sınırlılığına işaret etmekte. Tunceli'nin diğer ilçeleriyle karşılaştırıldığında belirginleşen okullaşma oranındaki bu düşük seyir, Cumhuriyet yıllarında da devam etmiştir. 1927 verilerine göre Mazgirt'ten sonra en düşük okuryazar oranı %1,20 ile Ovacık'tadır. 1930'ların Dersim Harekâtı'na uzanan politik ortamı okullaşmanın Ovacık'taki yeterliliğini etkilemeye devam etmiştir. Tunceli ve Ovacık için eğitim politikalarındaki dönüşüm ise 1940'larda başlamıştır. 1940'lı ve 1950'li yıllarda kırsaldaki öğretmen ve okul sayılarını artırmayı amaçlayan adımlar, formel eğitim kurumlarını gerçek anlamda Ovacık'a ulaştırmıştır. Kuşkusuz Ovacık'ı kapsayan olanaklar, Batı'nın herhangi bir ilçesiyle karşılaştırıldığında yetersizdir. 1960'lar boyunca Tunceli genelinde yaşanan artış, Ovacık'a da yansımıştır. Ancak Ovacık istatistiki verilerdeki düşük konumunu 1960'larda da sürdürmüştür. Tunceli genelindeki okul sayısıyla okullaşma oranındaki artışlar 1970'lerde de devam etmiştir. Diğer ilçeler gibi Ovacık da bu artış olmuştur. Bununla birlikte 1971 yılı verilerine göre, Ovacık'ta 20 köyde hâlâ okul yoktur. Diğer ilçelerdeki verilerle karşılaştırıldığında Ovacık en fazla okulsuz köyü olan ilçedir. 1980'lerde okul, öğretmen ve okullaşma noktasında Ovacık'ın gelişimi hız kazanmıştır. Bununla birlikte 1980'lerin sonları ile 1990'larda köyleri istikrarsızlaştıran ortam, Ovacık kırsalında da formel başarıları kesintiye uğratmıştır. Bugün, Ovacık'ta bulunan toplam eğitim kurumu sayısının 8 olması bu durumun göstergesidir. İlçe merkezinde yoğunlaşan eğitimin, Ovacık'a özgün boyutlarının önemlice kısmının büyük kentlerdeki okullarda devam ettiği söylenebilir.

Sonuç itibariyle Osmanlı'nın son yıllarından itibaren formel eğitimin değişen boyutlarıyla iç içe geçen Ovacık, kültürel, politik, coğrafi avantajlar ve dezavantajlar bağlamında farklı eğitim tecrübeleri elde etmiştir. 1950 sonrasında ülke genelinde yaşanan nicel artış 1990'lara kadar diğer ilçeler gibi Ovacık'ı da kapsamıştır. Politik ve ekonomik koşullar nedeniyle köy-

den kente yayılan göçler kırsaldaki eğitim olanaklarını geriletse de formel eğitim ilçe merkezinde toplanmıştır. Bugün, Ovacık merkezde yoğunlaşan formel eğitim geleneği eğitimin her kademesinde devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Akekmekçi, Tuba ve Pervan, Muazzez, *Dersim Harekâtı ve Cumhuriyet Bürokrasisi (1936-1950)*, Necmeddin Sahir Sılan Arşivi-4, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul, 2011.

Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegem, Ankara, 2007.

Alkan, Mehmet Ö., *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri (1830-1924)*, DİE Matbaası, Ankara, 2000.

Anderson, Benedict, *Hayali Cemaatler*, Metis, İstanbul, 1995.

Ceyhan, Erdal, Türk Eğitim Tarihi Kronolojisi (1299-1997), *Ulusal Bellek*, Edirne, 2004.

Çağır, Mine ve Türk, İbrahim Caner, "1869 Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri", *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 11, 2017, s. 62-75.

Demirdöğen, Ahmet, *Dersim'de Bir Köy Kozluca*, Kalan, Tunceli, 2020.

Deringil, Selim, *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji*, Doğan Kitap, İstanbul, 2014.

Habermas, Jürgen, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, İletişim, İstanbul, 2017.

Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Problemi (1848-1967)*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1967.

Kara, Abdullah, *Harf İnkılabı'nın Yaygınlaştırılmasında Halkodalarının Rolü ve Önemi* (Dr.), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2019.

Katoğlu, Murat, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat", *Türkiye Tarihi*, C. 4, Cem, İstanbul, 1997, s. 393-378.

Kılavuz, Nuran ve Tanık, İbrahim, "Millî Mücadele Döneminde Maarif Kongresi ve I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Eğitim-Öğretim Hakkındaki Görüşleri", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 2, 2014, s. 353-378.

Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2020/2021, MEB, Ankara, 2021.

Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Verileri.

Ovacık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, http://ovacik62.meb.gov.tr/ erişim: 8.11.2022.

Sarıyürek, Mehmet Bora, *Türkiye'nin Modernleşme Sürecinde Sıdıka Avar ve Tunceli Örneği (YL)*, Ankara Hacıbayram Üniversitesi, Ankara, 2019.

Sertel, Savaş, *Cumhuriyet Döneminde Tunceli (1940-1970)* (Dr.), Fırat Üniversitesi, Elâzığ, 2011.

Tebliğler Dergisi Şubat 2022, S. 2772.

Tebliğler Dergisi, 09 Mayıs 1983, C.46, S. 195.

Tebliğler Dergisi, 11 Ekim 1954, C. 17, S. 820.

Tebliğler Dergisi, 12 Eylül 1955, C. 18, S. 868.

Tebliğler Dergisi, 16 Mayıs 1949, c. 12, S. 538.

Tebliğler Dergisi, 16 Ocak 1995, C. 58, S. 2422.

Tebliğler Dergisi, 27 Mayıs 1974, C. 37, S. 1791.

Tebliğler Dergisi, 5 Ekim 1953, C. 16, S. 767.

Tebliğler Dergisi, Aralık 2006, S. 2591.

Tebliğler Dergisi, Aralık 2008, S. 2615.

Tebliğler Dergisi, Aralık 2010, S. 2639.

Tebliğler Dergisi, Haziran 2013, S. 2669.

Tebliğler Dergisi, Mayıs 2015, S. 2692.

Tebliğler Dergisi, Mayıs 2021, S. 2763.

Tebliğler Dergisi, Şubat 2017, S. 2713.

Tunceli Valiliği, *1973 Tunceli İl Yıllığı*, Ankara, 1973.

Tunceli Valiliği, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Tunceli*, Tunceli, 1973.

Tunceli Valiliği, Tunceli *1967 İl Yıllığı*, Tunceli Valiliği, Tunceli, 1967.

Tunceli Valiliği, *Tunceli 2012 İl Yıllığı*, Tunceli, 2012.

Türkiye Örgün Eğitim İstatistikleri (TÖEİ), Link: http://egitimistatistikleri.com/.

Ulutin, Hasan Hakan, *II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet Döneminde Dersim (1908-1918)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Tarihi Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Üstel, Füsun, *Makbul Vatandaşın Peşinde: II. Meşrutiyet'ten Günümüze Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim, İstanbul, 2009.

Weber, Eugen, *Köylülerden Fransızlara: Fransa Kırsalının Modernleşmesi 1870-1914*, Heretik, 2017.

Yıldız, Hatip, "Osmanlı Yenileşme Döneminde Dersim Sancağında Eğitim", 2. *Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Tunceli Üniversitesi, 2008, s. 123-161.

Yılmaz, Şükran Lılek, *Ali Ekber Yürek: "Ben Dünyayı Değiştirmeye Talibim"*, Dersim, İstanbul, 2015.

Yılmazçelik, İbrahim ve Erdem, Sevim "II. Abdülhamid Döneminde Dersim Sancağındaki İdari Yapı ve Ulaşım Ağı", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 11, Sayı 21, 2017, s. 223-243.